

הוא מעיד כי זה פעמים רבות שאל באורים ותומים לפי בקשת דוד ואף הפעם שאל עבורו. אילוד וד רשע, לא היה ה' עונה לכהן השואל עבורו. בגמרא (שם) נאמר שכאשר שמע שאול את הדברים האלו החלו פניו להיות זועפים. הוא לא האמין שהכהן אומר את האמת.

ראו האם עתה הסכים הכהן לבקש סליחה?

תלמיד: כן. הוא אומר "אל ישם המלך בעבדו דבר".

המחנך: אולם אף עתה הוא מדבר לא כנכנע. המלים "אל ישם המלך בעבדו דבר" נשמעים כדברי מצוה.

במצב זה אירעה הטעות האיומה. אין אפשרות להצדיק את שאול על אשר נחפז. אולם אפשר להבין אותו. מה שאירע לו ולכוהנים הוא לקח לדורות. לקח למלכים להיזהר בעת שהם שופטים מורדים, ולקח לעם להיזהר בעת שיש חשש של מרידה בארץ; לבדוק יפה דברים הנראים מוזרים כמו הופעת דוד בנוב ביום השבת לבדו לבקש לחם וחרב.

פרק כג

פרק זה יש ללמוד בפירוש המלים בלבד. אולם יש להדגיש את נאמנות הזיפים למלך. הם עושים מה שנראה להם לנכון כאנשים מישראל שעליהם לתמוך במלכם ולפי הדעה הכללית שדוד הוא בלתי רצוי לישראל. אמנם בספר תהילים דוד מאד מתאוונן על כך. אולם לזיפים היו נימוקים שנראו להם נכונים, כי כל העם היה לצידי של שאול.

פרק כד

הערה למחנך: בפרק כד ובפרק כו, מתואר מקרה דומה כמעט. מקוצר הזמן יש ללמד פרק כד, באופן שתהיה בו הכנה להבנת פרק כו, שאותו יש ללמוד בביאור המלים בלבד.

יש להקדים ולהודיע דבר זה לתלמידים. לחרוצים ביניהם יש להציע לקרוא לעצמם אף פרק כו, לפני שלמדוהו בכיתה.

הנושא: האם היה בידי דוד להרוג את שאול?

המחנך: יש למי שהוא מה לומר בקשר לנושא הכתוב על הלוח?

תלמיד: אני לא מבין. אני חשבתי כי דוד מעולם לא רצה להמית את שאול, אף אם היה הדבר בידו.

המחנך: אני מסכים בהחלט אתך. כיום זה דבר ברור לכולנו. השאלה היא, האם אף באותם הימים היה הדבר ברור כל כך. אנו למדנו שרוב העם לא הכיר את גדולתו של דוד וחשדו כמו שחשד שואל מלך ישראל.

תלמיד: אולם הלא כתוב בפרק זה שדוד יכול היה להמיתו ולא המיתו.

המחנך: כך נדמה לך. בספר לא כתוב שום דבר על כך. להלן פרק כו יש מקרה דומה ואף שם לא כתוב דבר.

תלמידים: זה כן כתוב.

המחנך: יפה, בכך תראו לי היכן זה כתוב. אשמח אם תנצחוני. אני נותן לכם זמן לחפש בכל הפרק ואני אכתוב על הלוח כל מה שתאמרו לי. לאחר שהכל יהיה כתוב נתווכח ונראה מי צודק.

לאחר הצעות שונות של התלמידים יכתוב המחנך על הלוח את כל הפסוקים שאפשר להציע בעניין זה.

פסוק ה: ויאמרו אנשי דוד אליו הנה היום וגו' ועשית לו כאשר יטב בעיניך.

פסוק ח: וישסע דוד את אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל שואל.

פסוק יא: הנה וגו' ראו עיניך וגו' ואמר להרגך ותחס עליך.

פסוק יב: בכרתי כנף מעילך ולא הרגתיך וגו'.

המחנך: טוב מאד. אולי תמצאו יותר מזה. מה אומר שואל:

תלמיד: סגרני ה' בידיך ולא הרגתני (פסוק יט).

המחנך: ואני עדיין בשאלתי: האם באמת היה בידי דוד להרוג את שואל? התשובה לשאלתי נמצאת בגמרא. אולם אני רוצה שאתם תמצאו זאת על פי הסברא, כי זה אפשרי והוא דבר פשוט.

תלמידים: איך זה דבר פשוט.

המחנך: בבקשה לחשוב קצת. אני אעזור לכם בזה. אשאל שאלה נוספת: נתאר לעצמנו שדוד או אנשיו היו הורגים את שואל, מה היה קורה אחר כך?

כיצד יכול היה דוד לצאת מן המערה, מבלי שירגישו בו? כיצד יכול היה עם אנשים המעטים להילחם בשלושת אלפים איש. כמה אנשים היו לדוד? חפשו בספר.

תלמיד ארבע מאות, כמו שנאמר בפרק כב, פסוק ב.

המחנך: חפשו עוד, כי היו יותר.

תלמיד בפרק כג פסוק יד נאמר שהיו כשש מאות.

המחנך: כן, מספר האנשים גדל במשך הזמן. אפשר שכולם היו במערה, אולם יתכן שחלק מהם היה בסביבה ושומר על המערה. אף אם נניח שהיו שם שש מאות אנשים, האם היו יכולים להילחם נגד שלושת אלפים? האם לא יותר כדאי היה להמתין בשקט עד אשר ילכו מאשר להיכנס בקרב כזה?

תלמיד: אולי אם היו שומעים ששאל נהרג לא היו נלחמים בכלל. זו מלחמת אחים. דוד היה משיג אז את חופשתו ואף את המלכות.

המחנך: בדבריך יש אולי קצת צדק. היתה אפשרות קטנה שדוד יצליח להתגבר על מחנה שואל, וזו אולי היתה כוונת אנשיו. אולם תארו לעצמכם כי אתם הם הנמצאים שם במערה, האם לא הייתם מחליטים כי יותר טוב לשבת במנוחה ובשקט ולהמתין עד שהמחנה הגדול ילך לו, מבלי שירגישו באנשים. אילו היו הורגים את שואל אולי הוא היה משמיע צעקה אף אם היו מצליחים להרגו מיד, (כמו שאמר אבישי להלן כו ח "אכהו נא בחנית ובארץ פעם אחת", היינו שימיתנו בבת אחת) היו אנשי דוד צריכים לפתוח במלחמה. להסתתר במערה לא היו יכולים, כי אנשי שואל היו יורדים לשם או שמים עצים על פי המערה ושורפים חיים את הנמצאים שם. כך עשו פעמים רבות במלחמות.

תלמיד: אולם הלא יש אומרים כי היתה יציאה אחרת מן המערה?

המחנך: אולי. אולם שמעו נא מה כתוב בגמרא.

אבנר שר צבא שואל, שהיה בן דוד של שואל (ראה לעיל י יד; יד נא) כמעט לעג לשואל שהתרגש כל כך עד שבכה (פסוק כב). אבנר טען כי מעולם לא היה ביד דוד להרוג את שואל, כי ידע יפה שאם יהרגו אף הוא ייהרג. הוא אף טען כי לא יתכן כי דוד כרת את כנף שואל, כי אילו היה עושה כן שואל היה מרגיש בכך. הוא טען כי מעיל שואל נקרע כאשר נסתבך בקוצים שבמערה. דוד מצא את הכנף ומתוך ערמה השתמש בזה כהוכחה שהיה בידו להרוג את שואל. אשאל אתכם: אילו הייתם שם, למי הייתם מאמינים לדוד או לאבנר?

תלמידים: נשמעות תשובות שונות. בעיקר יש רבים הטוענים כי דוד כן יכול היה לבצע זא. בהיותו גבור מפליא היה מצליח להכניע את כל שלושת האלפים החיילים שליד המערה.

המחנך מסכם: מדברי דוד אנו רואים שאכן כן היה הדבר בידו. הוא לא שיקר. אולם למעשה נתקבלה עתה דעת אבנר, כי אין להביא ראיה ממקרה זה לצידקותו של דוד. מאד יתכן כי היו אנשים שהשתמשו במה שקרה, להוסיף לשון הרע על דוד, לומר כי הוא יודע לפתות ולרמות.

בפרק כו נלמד שפעם נוספת היה שואל בידי דוד. דוד חדר למחנה שואל בלילה ולקח את החנית שלו. דוד טען פעם נוספת כי יכול היה להרוג את שואל ולא עשה כן. שואל הסכים

והבטיח שלא יעשה רעה לדוד. אולם דוד כבר היה נבהל מאד וחיפש לו מפלט בארץ פלישתים.

פרק כה

הנושא: מלחמה במסרבים לעזור לחסרי לחם

להלן הצעה כיצד ללמד את הפרקים האחרונים של ספר שמואל א' לפי שיטה, שהשיעור יתנהל בעיקר על פי שאלות התלמידים.

(מחנכים שלא ימצאו אפשרות להשתמש בשיטה זו, יוכלו לנהל את השיעור לפי החומר דלהלן אף לפי השיטה הכללית במדריך זה).

המחנך יטיל על התלמידים להכין חלקים מהפרק בבית ויתן זמן אף לקריאה שקטה בכיתה. בגמר הקריאה יציע לתלמידים לשאול את שאלותיהם. הדיון הראשון יהיה בפסוקים א-ג.

המחנך: קראתם פסוקים אלו. אני מקווה כי אף התעמקתם בהם. מי יש לכם לשאול?

תלמיד: אני לא מבין מה רוצה דוד לעשות לנבל. האם הוא חפץ לקחת ממנו מזון בחרב. הלא זה כמו שודד?

הערה: אם המחנך יבחר להיות השואל כפי השיטה בשיעורים הקודמים ישאל הוא את השאלה וכן בכל החומר דלהלן.

המחנך: לפנינו עניין חשוב מאד. אפשר לטעות בו. כדי שנבין מה אירע, אנו נלמד פסוקים אחדים מספר תהילים של דוד המלך. מהם נדע מה ביקש דוד לעשות.

למי שיש תנ"ך שלם ימצא פרק קט בספר תהילים. (לאחדים מכם בודאי יש סידור עם תהילים). לאלו שאין ספר אני אכתוב את הפסוקים על הלוח. דוד מתפלל: "יהיו ימים מעטים" (פסוק ט); "יהיו בניו יתומים ואשתו אלמנה" (שם) ועוד ועוד דברים רעים. על מי הוא מבקש רעה זאת?

הוא מבאר זאת בפסוקים הבאים. שם הוא אומר: "יען אשר לא זכר לעשות חסד וירדף איש עני ואביון" (פסוק טז).

שימו לב, כי זה פרט חשוב מאד להבנת היהדות. דוד מתפלל לה' שהוא יעניש מאד את האיש העשיר שאיננו עוזר לעני. היתכן כי אדם יבקש מה' שיעשה דבר נורא כזה?

המחנך: ישתדל שיתעורר ויכוח רב על נושא זה. תישמענה דעות שונות.

המחנך יסכם: אף כי זה נראה נורא להעניש כל כך אדם עשיר שאיננו עוזר לעניים, עובדה היא כי דבר זה המוסר האמור בספר תהילים על ידי דוד המלך והוא מוסר התורה. אמנם